

ความเสมอภาคของผู้เผชิญโทษจำคุก: ศึกษาการจัดชั้นนักโทษใน ประเทศไทย*

PRISONER EQUALITY: A STUDY OF PRISONER CLASSIFICATION SCHEMES

วิเชษฐ์ สินประสิทธิ์สกุล

Wichet Sinprasitkul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si thammarat Campus, Thailand

E-mail: green.wichet@gmail.com

บทคัดย่อ

ผู้เผชิญโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล แม้จะต้องถูกเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐก็เป็นบุคคลที่ต้องได้รับความรับรองคุ้มครองในการปฏิบัติที่เสมอภาคกันตามกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองในเรื่องสิทธิมนุษยชน ตลอดทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยเช่นกัน แต่ปรากฏว่ามีข้อกำหนดในมาตรา 52 (2) พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 ได้มีการจัดชั้นผู้เผชิญโทษจำคุก งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษา 1.ศึกษาวิเคราะห์หลักความเสมอภาคของผู้เผชิญโทษจำคุกในประเทศไทย 2.ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการจัดชั้นนักโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และ 3.ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการจัดชั้นนักโทษของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร และประเทศอื่นที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้รับโทษจำคุก ได้รับโทษและระยะเวลาซึ่งได้พิจารณาจากความชั่วและความร้ายแรงของการกระทำที่เหมาะสมกับบุคคลนั้นแล้ว ผู้ต้องโทษจำคุกจึงควรอยู่ในสถานะของผู้เผชิญโทษจำคุกที่เสมอภาคและเท่าเทียมกันในเรื่องจำในฐานะผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาเหมือนกัน กฎหมายราชทัณฑ์จึงไม่สมควรแบ่งชั้นนักโทษอีก การพัฒนาแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังแต่ละคนไม่เหมือนกัน จึงควรมีการทำแผนบังคับโทษรายบุคคลและประเมินพฤติกรรมตามตัวชี้วัดที่เหมาะสมเป็นรายบุคคลไป จึงจะถูกต้องเป็น

* Received 14 June 2021; Revised 25 July 2021; Accepted 24 August 2021

ธรรม เป็นไปตามหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชนและหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากกว่า ดังที่ปรากฏในกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร และอีกหลายประเทศ ที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติการแบ่งชั้นนักโทษกันแล้ว จึงมีข้อเสนอแนะว่า ให้มีกฎหมายกำหนดให้มีการจัดทำแผนบังคับโทษที่เหมาะสมเป็นรายบุคคลและประเมินผู้ต้องโทษ จำคุกเป็นรายบุคคล และให้ยกเลิกวิธีการจัดชั้นนักโทษ เพื่อความเสมอภาคของบุคคลผู้เผชิญโทษจำคุกและความเท่าเทียมกัน ตามหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ความเสมอภาค, ผู้เผชิญโทษจำคุก, การจัดชั้นนักโทษ

Abstract

Although being detained under the state power, the convict punished by the judicial decisions, are protected in the light of the above legal principles as well. However, section 52 (2) of the Corrections Act B.E. 2560 classifies the prisoners which affects the convicts. Therefore, this research aims to study and analyze 1). the principle of equality related to the prisoners in Thailand 2). The problems derived from the above classification under section 52 (2) of the Corrections Act B.E. 2560 3). The laws concerning the classification of the convicts in the Federal Republic of Germany, Japan, the United Kingdom, and other nations related to Thailand.

According to the findings, as the punishment and the period of time for the convicts have already been determined in accordance with the level of the malignance and severity of their actions, all of the prisoners in the prisons should be equally recognized as ‘a convict by the judgement of the court. Therefore, this research proposes that the corrections law should not categorize the prisoners, and there should be a punishment plan and behavioral assessment individually for each convict, in order to truly comply with the principles regarding the rule of law, the human rights, and the human dignity, as expressed in the laws of myriad nations that no longer have the

prisoner classification. For example, the Federal Republic of Germany, Japan and the United Kingdom etc.

Keywords: Equality, Prisoner, Prisoner Classification

บทนำ

หลักความเสมอภาค ปรากฏอยู่ใน หลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชนและหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นหลักสำคัญในทางกฎหมาย บุคคลต้องถูกลงโทษด้วยเหตุที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้นและหลักความเสมอภาคกันตามกฎหมาย ซึ่งในประเทศไทยได้รับรองหลักการเหล่านี้ไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งได้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก ได้บัญญัติเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ในมาตรา 4 มาตรา 26 และ มาตรา 27

สำหรับโทษจำคุกนั้น ภารกิจของกฎหมายบังคับโทษจำคุกของรัฐจะดำเนินการกับบุคคลที่ถูกยืนยันโดยคำพิพากษาของศาลว่าได้กระทำความผิดกฎหมายอาญาให้ต้องถูกจำกัดอิสรภาพตามระยะเวลาตามกำหนดโทษ กฎหมายบังคับโทษจำคุกของประเทศไทยได้แก่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 เป็นต้น และหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของภารกิจของกฎหมายบังคับโทษคือ กรมราชทัณฑ์ ในการบังคับโทษนั้น นอกเหนือจากการลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญคือ ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแก้ไขผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายนั้นๆ มุ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมหรือปรับปรุงสิ่งที่บกพร่องของผู้ที่กระทำความผิดนั้นให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมและอยู่กับผู้อื่นได้อย่างเป็นปกติสุขต่อไป ไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

กฎหมายบังคับโทษจำคุกที่ดี จะต้องมีความลักษณะเช่นเดียวกันกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดีด้วยเพราะการบังคับโทษเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกันมาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวคือ ต้องมีความ “เป็นเสรีนิยม” มีความ “เป็นประชาธิปไตย” และต้อง “กระทำเพื่อสังคม” กล่าวคือ ความเป็น “เสรีนิยม” นั้นจะต้องยกระดับผู้ต้องโทษให้เป็น “ประชาชน” ของการบังคับโทษ มีหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องโทษ ในความเป็น “ประชาธิปไตย” นั้น ต้องให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน อันอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ (คณิต ฒ นคร, 2564) ตามหลักความยินยอมและความร่วมมือระหว่างกันทุกฝ่าย ในความ “โปร่งใส” คือ ความเป็นภาวะวิสัยในทุกขั้นตอนและสามารถตรวจสอบได้จากการตรวจสอบทั้งภายในและภายนอกองค์กร และจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเสมอ

แต่เดิมที่ปฏิบัติกันมาในเรื่องของระบบการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดนั้น กระทำเพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเกิดความเคร่งครัดในระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบตนเองและส่วนรวมยิ่งขึ้น อันเป็นเครื่องมือของงานราชทัณฑ์อย่างหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างคุณค่าของตัวผู้ต้องขัง โดยการให้ประโยชน์ตอบแทนลดหลั่นตามชั้นของผู้ต้องขัง ซึ่งส่วนหนึ่งพิจารณาจากผลของความก้าวหน้าในการอบรมและฝึกวิชาชีพ และความประพฤติในระหว่างต้องโทษจำคุก ระบบการพิจารณาในการจัดชั้นอาจแบ่งแนวทางเพื่อใช้ในการจัดชั้นนักโทษได้ดังนี้

1.1 แบบพิจารณาจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้ต้องขัง (Credits) จะพิจารณาเป็นรายบุคคล ประเมินจากความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของผู้ต้องขัง เป็นลักษณะของการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการในการพิจารณา กรณีนี้ถ้าทำแบบมีภาวะวิสัยได้จะเป็นการดูในเชิงคุณภาพผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล มีแผนบังคับโทษรายบุคคล และมีการประเมินแต่ละบุคคลตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ของแต่ละคน (สัญญาชัย ดุจดำเกิง, 2558)

1.2 แบบพิจารณาจากค่าคะแนนที่กำหนด (Mark system) พิจารณาจากการที่ผู้ต้องขังทำได้ในระหว่างจำคุก เป็นการดูผลการปฏิบัติของผู้ต้องขังโดยกำหนดเป็นค่าคะแนน กรณีนี้จะตัดปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจ เช่น มีคะแนนจาก การฝึกอาชีพ เรียนหนังสือ ปฏิบัติธรรม ฯลฯ เป็นต้น (สัญญาชัย ดุจดำเกิง, 2558) แต่ไม่สามารถวัดพฤติกรรม หรือประเมินตามตัวชี้วัดพฤติกรรมเป็นรายบุคคลได้ เป้าหมายของนักโทษเด็ดขาดบางคนสามารถเก็บคะแนนได้เร็วเพราะหวังจะขึ้นชั้นที่ให้ประโยชน์แก่ตนมากที่สุดและผลในการพ้นโทษให้เร็ว แต่ผลในเชิงพฤติกรรม ทักษะคิด การคิดและการตัดสินใจยังไม่ได้ถูกขัดเกลาเปลี่ยนแปลง

นอกจากนั้นชั้นของนักโทษยังไปผูกโยงกับการลดวันต้องโทษและการพักการลงโทษ ซึ่งจะได้สิทธินี้เฉพาะนักโทษชั้นเยี่ยม ชั้นดีมาก และชั้นดี เท่านั้น ซึ่งอีก 3 ชั้น คือ ชั้นกลาง ชั้นต้องปรับปรุง ชั้นต้องปรับปรุงมาก จะไม่ได้รับประโยชน์จากการลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ เลย นอกจากนั้นการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดยังมีลักษณะเป็นการจัดแบ่ง วรรณะ ของผู้ต้องขังในเรือนจำเดียวกันให้ขาดความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน อันเป็นผลโดยตรงมาจากการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์หลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ของผู้เผชิญโทษจำคุกในประเทศไทย

2. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการจัดชั้นนักโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 และกฎกระทรวง

3. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการจัดชั้นนักโทษของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร และประเทศอื่นที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ทั้งที่เป็นชั้นปฐมภูมิ (Primary source) และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) เกี่ยวกับความเสมอภาคของผู้เผชิญโทษจำคุก โดยศึกษาการจัดชั้นนักโทษในประเทศไทย รวบรวมเอกสารกฎหมายต่างๆ เป็นส่วนสำคัญหรือเป็นส่วนหลักของการวิจัยครั้งนี้ โดยดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวกับหัวข้องานวิจัย ทั้งในและต่างประเทศ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์หลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เผชิญโทษจำคุกในประเทศไทย พบว่าอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ได้มีการตรากฎกระทรวง กำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดโทษจำคุกหรือพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ได้แบ่งการจัดชั้นนักโทษแบ่งระดับชั้นนักโทษเด็ดขาดออกเป็น 6 ชั้น คือ ชั้นเยี่ยม ชั้นดีมาก ชั้นดี ชั้นกลาง ชั้นต้องปรับปรุง ชั้นต้องปรับปรุงมาก เป็นการดำเนินการตามกฎหมายของงานราชทัณฑ์เอง ซึ่งกฎกระทรวงนี้มีผลกระทบต่อหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เผชิญโทษจำคุก ทำให้เกิดการแบ่งแยกผู้ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลเหมือนการแบ่งแยกวรรณะ เกิดความแตกต่างกันของผู้เผชิญโทษจำคุกด้วยกันในการดำรงชีวิตในเรือนจำอย่างชัดเจน ซึ่งได้ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ได้ดำเนินการกลั่นกรองแต่ละบุคคลมาอย่างดีแล้ว ในกระบวนการสืบสวนสอบสวน การฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษา ซึ่งจำนวนมากจะผ่านการพิจารณาถึง 3 ชั้นศาล โดยคำพิพากษาถึงที่สุดได้พิจารณาความร้ายแรงแห่งพฤติการณ์ มูลเหตุจูงใจ ปัจจัยในการทำความผิด อย่างละเอียดรอบคอบจึงมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในเนื้อหาคดี และมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดจริงให้ต้องรับโทษจำคุกในระยะเวลาจำคุกที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น (Claus Roxin, 2014) ตามหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) แล้ว

จึงไม่มีความจำเป็นที่ภาครัฐจะต้องออกกฎหมายให้มีการจัดชั้นเพื่อแบ่งแยกผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษและจำนวนระยะเวลาในการต้องโทษจำคุกที่แตกต่างกันมาอย่างดีแล้ว กอปรกับการกำหนดชั้นมีผลต่อการได้รับการปล่อยตัวออกจากการจำคุกได้เร็วกว่าคำพิพากษาที่กำหนดไว้โดยฝ่ายบริหาร และในประเทศไทยศาลก็ไม่เคยรับรู้ถึงการปล่อยตัวออกจากการจำคุกก่อนเวลาตามคำพิพากษาแต่อย่างใด ทั้งนี้การลดวันต้องโทษหรือการพักการลงโทษจะได้รับเฉพาะใน 3 ชั้น เท่านั้นคือ ชั้นเยี่ยม ชั้นดีมาก ชั้นดี อีก 3 ชั้นไม่ได้รับสิทธิพิเศษนี้ คือ ชั้นกลาง ชั้นต้องปรับปรุง ชั้นต้องปรับปรุงมาก กรณีจึงเป็นวิธีปฏิบัติที่เห็นได้ชัดเจนถึงความไม่เสมอภาคของผู้เผชิญโทษจำคุก สิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากผลที่นักโทษเด็ดขาดแต่ละคนได้รับจากคำพิพากษาต่างก็เหมาะสมกับความชั่วหรือพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาของรัฐแล้ว ด้วยเหตุผลตามหลักนิติธรรมและหลักรัฐธรรมนูญจึงไม่ควรสร้างภาระหรือการกระทบต่อสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องเผชิญโทษจำคุกเพิ่มมากขึ้นอีก

2. ผลการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการจัดชั้นนักโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์พ.ศ. 2560 พบว่า เรื่องการจัดชั้นนักโทษมีการนำมาใช้เป็นเวลานานแล้ว พบหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์พ.ศ.2479 ที่ถูกยกเลิกไปแล้ว แต่ในกฎหมายฉบับใหม่ประกาศใช้ในปีพ.ศ.2560 ก็ยังคงนำหลักการจัดชั้นนักโทษมาบัญญัติไว้เช่นเดิมและได้ออกกฎกระทรวง เรื่อง กำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดโทษจำคุกหรือพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติพ.ศ.2562 ทำให้มีการแบ่งชั้นนักโทษเด็ดขาดออกเป็น 6 ระดับ ซึ่งทำให้ผู้เผชิญโทษจำคุกต้องถูกจัดเข้าระดับต่างๆ และได้รับสิทธิหน้าที่และการปฏิบัติต่อนักโทษแต่ละระดับที่แตกต่างกัน และถึงแม้ว่าในกฎกระทรวงฯ ดังกล่าวจะมีเกณฑ์ที่ชัดเจนในการเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดก็ตาม แต่ผู้เผชิญโทษจำคุกก็ต้องถูกแบ่งชั้นของความเป็นนักโทษเด็ดขาด หรือแบ่งแยกความเป็นมนุษย์ในสังคมเดียวกันในเรื่องจำ บนความแตกต่างของการมีชีวิตในเรือนจำของผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ต้องโทษจำคุกเหมือนกัน

ในกฎกระทรวงฯ การจัดชั้นนักโทษเข้าใหม่ให้อยู่ในชั้นกลาง แต่มีข้อยกเว้น ตามข้อ 3 และการเลื่อนชั้น ใช้เกณฑ์จำนวนปีที่จำคุกเป็นหลัก ตามข้อ 6 การจะเลื่อนก็ดำเนินการตามเดือนที่กำหนด เป็นรอบๆ ไปในแต่ละปี ตามข้อ 7 ถึงข้อ 9 การประเมินมีอยู่ในข้อ 10 ซึ่งกล่าวไว้ นอกจากนั้นชั้นของนักโทษ มีผลต่อการลดวันต้องโทษจำคุกและการปล่อยตัว กล่าวคือ นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้นแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า หรือไม่

น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดระยะเวลา อาจได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามชั้นและตามจำนวนวัน ดังนี้คือ ชั้นเยี่ยม เดือนละ 5 วัน ชั้นดีมาก เดือนละ 4 วัน ชั้นดี เดือนละ 3 วัน (กฎกระทรวงฯ ข้อ 26) ในการพักการลงโทษ ในกรณีปกติ นักโทษเด็ดขาดอาจได้รับการพักการลงโทษ คือ ชั้นเยี่ยม ไม่เกิน 1 ใน 3 ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด ชั้นดีมาก ไม่เกิน 1 ใน 4 ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด ชั้นดี ไม่เกิน 1 ใน 5 ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด (กฎกระทรวงฯ ข้อ 42) พิจารณาแล้วจะเห็นได้ชัดเจนว่า ผู้เผชิญโทษจำคุกถูกแบ่งออกเป็น 6 ชั้น หรือ 6 ระดับ และชั้นหรือระดับที่ได้รับสิทธิพิเศษหรือประโยชน์จากการลดวันต้องโทษและการพักการลงโทษมีเพียง 3 ชั้น คือ ชั้นเยี่ยม ชั้นดีมาก และชั้นดี อีก 3 ชั้น จะไม่ได้รับสิทธิหรือประโยชน์อย่างใดในการลดวันต้องโทษและการพักการลงโทษคือ ชั้นกลาง ชั้นต้องปรับปรุง ชั้นต้องปรับปรุงมาก

3. ผลการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการจัดชั้นนักโทษของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร และประเทศอื่นที่เกี่ยวข้อง กับประเทศไทย พบว่า ในประเทศต่างๆ ที่ทำการศึกษา ต่างบัญญัติกฎหมายและปฏิบัติต่อผู้เผชิญโทษจำคุกหรือนักโทษเด็ดขาดโดยถือหลักนิติธรรม ในเรื่องของความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน รักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงไม่ปรากฏว่ามีการแบ่งชั้นนักโทษเป็น 6 ระดับในลักษณะเดียวกับกฎหมายไทย (Günther Kaiser, Heiz Schöch, 2003) แต่จะพบในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับลักษณะของเรือนจำประเภทต่างๆ โดยเฉพาะการแก้ไขฟื้นฟูและการปรับพฤติกรรมน้อยกว่า ในญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร คำพิพากษาของศาลจะกำหนดระบุประเภทเรือนจำที่ต้องโทษไว้ในคำพิพากษาด้วย และจะมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูในการพัฒนานักโทษเด็ดขาด โดยนักโทษเด็ดขาดทุกคนจะมีการจัดทำ “แผนบังคับโทษรายบุคคล” และจะประเมินผลการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติเป็นรายบุคคลจากทีมงานของเรือนจำและผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเป็นภาวะวิสัย และไม่ยึดติดกับช่วงเดือนในการประเมิน แต่จะทำไปตลอดให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน การลดวันต้องโทษและการพักการลงโทษ จะมาจากการประเมินแผนบังคับโทษรายบุคคล มิได้มาจากการที่นักโทษเด็ดขาดอยู่ในระดับชั้นใด

อภิปรายผล

1. ศึกษาวิเคราะห์หลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ของผู้เผชิญโทษจำคุกในประเทศไทย กล่าวคือ หลักนิติธรรม มาจากพัฒนาการหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) เป็นหลักที่จำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่ให้เกินขอบเขตที่เหมาะสมและสมควร โดยต้องปกครองภายใต้กฎหมาย (A.V. Dicey, 1959) ได้อธิบายหลักนิติธรรมพอสรุปสาระคือ หลักการกฎหมายอยู่เหนือสิ่งอื่นใด (supremacy or predominance of regular law) การปกครองต้องเป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น บุคคลต้องถูกลงโทษด้วยเหตุที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้นและ หลักความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย (equality before the law) สมาชิกทุกคนในรัฐได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันทุกชนชั้น และได้รับการพิจารณาจากศาลยุติธรรม เป็นความเสมอภาคภายใต้กฎหมายของเจ้าหน้าที่และประชาชนภายใต้ระบบตุลาการเดียวกัน ในประเทศไทย รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศจึงต้องรับรองสิทธิพื้นฐานทั้งหลายเหล่านี้เพื่อเป็นกลไกที่สนับสนุนความคิดในแนวทางของหลักนิติธรรม สำหรับประเทศไทยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ในมาตรา 4 มาตรา 26 และ 27 ข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

“มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุมเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย”

“มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน”

ผู้เผชิญโทษจำคุกแม้ว่าจะต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ต้องรับโทษจำคุกก็ยังเป็นปวงชนชาวไทย หรือเป็นมนุษย์ จึงได้รับความคุ้มครองตามหลักการนี้ทุกประการ กฎหมายและการปฏิบัติต่อผู้เผชิญโทษจำคุกจึงต้องอยู่ในกรอบความคิดนี้ จะเกินหรือขัดกับหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้ การจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด เป็นการแบ่งระดับนักโทษเด็ดขาดและยังให้การปฏิบัติ สิทธิ ประโยชน์ แตกต่างกันไปถือว่าไม่สอดคล้องกับหลักนิติ

ธรรม หลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นหลักการของการบังคับโทษจำคุกที่ดี นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาวิเคราะห์กับกำหนดโทษตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ตามมาตราดังกล่าวข้างต้น การจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดย่อมกระทำไม่ได้ตามกฎหมายไทย

2. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการจัดชั้นนักโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 พบว่ามีหลักการของกฎหมายเรื่องการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดที่ขัดกับหลักความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน ตามหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในกฎกระทรวงฯ ในข้อ 2 การแบ่งชั้นนักโทษเด็ดขาดมี 6 ชั้น คือชั้นเยี่ยม ชั้นดีมาก ชั้นดี ชั้นกลาง ชั้นต้องปรับปรุง ชั้นต้องปรับปรุงมาก นักโทษเด็ดขาดเข้าใหม่ ให้จัดอยู่ในชั้นกลาง เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้ (ตามกฎหมายกระทรวงฯ ข้อ 3)

(1) นักโทษเด็ดขาดสัญชาติไทยซึ่งถูกคุมขังนอกราชอาณาจักรมาแล้วไม่เกินสามปี เมื่อรับโอนตัวมาคุมขังในราชอาณาจักร ให้จัดอยู่ในชั้นกลาง หากถูกคุมขังมาแล้วมากกว่าสามปี ให้จัดอยู่ในชั้นดี โดยให้จัดชั้นนักโทษเด็ดขาดตั้งแต่วันที่รับตัวเข้ามาคุมขังในเรือนจำ

(2) ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เพิ่มโทษฐานกระทำความผิดซ้ำตามมาตรา 92 หรือมาตรา 93 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หรือตามกฎหมายอื่น ให้จัดอยู่ในชั้นต้องปรับปรุง

(3) กรณีปรากฏข้อเท็จจริงว่านักโทษเด็ดขาดซึ่งเคยต้องโทษจำคุกและพ้นโทษแล้ว กลับมากระทำความผิดอีกภายในห้าปีนับแต่วันที่พ้นโทษจำคุกคราวก่อน โดยความผิดทั้งสองคราวนั้นไม่ใช่ความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ให้จัดอยู่ในชั้นต้องปรับปรุง

(4) กรณีปรากฏข้อเท็จจริงว่านักโทษเด็ดขาดซึ่งเคยต้องโทษจำคุกและพ้นโทษแล้ว กลับมากระทำความผิดและต้องโทษจำคุกในคราวนี้อีกเป็นครั้งที่สามหรือมากกว่า โดยความผิดนั้นไม่ใช่ความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ให้จัดอยู่ในชั้นต้องปรับปรุงมาก

(5) นักโทษเด็ดขาดซึ่งกระทำความผิดในคดีอุกฉกรรจ์ คดีสะเทือนขวัญ หรือคดีที่เป็นที่สนใจของประชาชน ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ให้จัดอยู่ในชั้นต้องปรับปรุงมาก

นอกจากนี้ยังมีหลักเกณฑ์กรณีข้อนักโทษเด็ดขาดซึ่งกระทำความผิดหลายคดี ให้จัดชั้นดังต่อไปนี้ (กฎกระทรวงฯ ข้อ 4)

(1) เมื่อคดีใดคดีหนึ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาจัดชั้นตามข้อ 3 และอาจได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้น แม้อคดีอื่นยังไม่ถึงที่สุด

(2) คดีที่นักโทษเด็ดขาดได้รับการพิจารณาจัดชั้นและอาจได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นตาม (1) แม้จะครบกำหนดโทษแล้ว แต่นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นยังถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำในคดี

อื่นที่ยังไม่ถึงที่สุดให้คงชั้นนักโทษเด็ดขาดผู้นั้นไว้จนกว่าคดีอื่นถึงที่สุด และให้จัดชั้นตามชั้นเดิมที่คงไว้

การเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดกรณีปกติ ให้เลื่อนตามลำดับชั้น ครั้งละหนึ่งชั้น (กฎกระทรวงฯ ข้อ 6) ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจดำเนินการเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดกรณีปกติตามกำหนดเวลาและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้ (กฎกระทรวงฯ ข้อ 7)

1. นักโทษเด็ดขาดซึ่งมีกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปีและต้องโทษจำคุกเพียงคดีเดียวให้เลื่อนชั้นได้ปีละ 3 ครั้ง คือ ในวันสิ้นเดือนเมษายนครั้งหนึ่ง ในวันสิ้นเดือนสิงหาคมครั้งหนึ่งและในวันสิ้นเดือนธันวาคมอีกครั้งหนึ่งให้ดำเนินการดังต่อไปนี้ (กฎกระทรวงฯ ข้อ 8)

(1) นักโทษเด็ดขาดเข้าใหม่ซึ่งถูกจัดอยู่ในชั้น ดังต่อไปนี้

(ก) ชั้นกลาง จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดซึ่งถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 เดือนนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด หรือเป็นนักโทษเด็ดขาดมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 เดือนนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด แต่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 8 เดือน

(ข) ชั้นต่ำกว่าชั้นกลาง จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดซึ่งถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 8 เดือนนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด หรือเป็นนักโทษเด็ดขาดมาแล้วไม่น้อยกว่า 8 เดือนนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด แต่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปีสี่เดือน

(2) นักโทษเด็ดขาดกรณีอื่นนอกจาก (1) ซึ่งถูกจัดอยู่ในชั้น ดังต่อไปนี้

(ก) ชั้นกลางขึ้นไป จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดในชั้นเดิมมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 เดือน

(ข) ชั้นต่ำกว่าชั้นกลาง จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดในชั้นเดิมมาแล้วไม่น้อยกว่า 8 เดือน

2. นักโทษเด็ดขาดซึ่งมีกำหนดโทษจำคุกเกินกว่า 3 ปีหรือต้องโทษจำคุกหลายคดีให้เลื่อนชั้นได้ปีละ 2 ครั้ง คือ ในวันสิ้นเดือนมิถุนายนครั้งหนึ่งและในวันสิ้นเดือนธันวาคมอีกครั้งหนึ่ง การพิจารณาเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (กฎกระทรวงฯ ข้อ 9)

(1) นักโทษเด็ดขาดเข้าใหม่ซึ่งถูกจัดอยู่ในชั้น ดังต่อไปนี้

(ก) ชั้นกลาง จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดซึ่งถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือนนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด หรือเป็นนักโทษเด็ดขาดน้อยกว่า 6 เดือนนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด แต่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

(ข) ชั้นต้องปรับปรุง จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดซึ่งถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปีนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด หรือเป็นนักโทษเด็ดขาดน้อยกว่า 1 ปีนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด แต่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

(ค) ชั้นต้องปรับปรุงมาก (ตามกฎหมายกระทรวงฯ ข้อ 3 (4)) จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดซึ่งถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปีนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด หรือเป็นนักโทษเด็ดขาดน้อยกว่า 2 ปีนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด แต่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี

(ง) ชั้นต้องปรับปรุงมาก (ตามกฎหมายกระทรวงฯ ข้อ 3 (5)) จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดซึ่งถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด หรือเป็นนักโทษเด็ดขาดน้อยกว่า 3 ปีนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด แต่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี

(2) นักโทษเด็ดขาดกรณีอื่นนอกจาก (1) ซึ่งถูกจัดอยู่ในชั้น ดังต่อไปนี้

(ก) ชั้นกลางขึ้นไป จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดในชั้นเดิมมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน

(ข) ชั้นต้องปรับปรุง จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดในชั้นเดิมมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

(ค) ชั้นต้องปรับปรุงมาก จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดในชั้นเดิมมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

ในการพิจารณาเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาด ให้คำนึงถึงผลดีต่อการปกครองบังคับบัญชา และการรักษาวินัยของเรือนจำ ประโยชน์ต่อการพัฒนาพฤตินิสัยของนักโทษเด็ดขาดผู้นั้นให้กลับตนเป็นคนดี การเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม มีความวิริยะอุตสาหะ มีความขยันหมั่นเพียร มีความมานะอดทน หรือทำงานให้เกิดผลดีแก่ทางราชการและส่วนรวมในการพิจารณาเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดนอกจากจะคำนึงถึงเหตุตามวรรคหนึ่งแล้วต้องพิจารณาปัจจัยดังต่อไปนี้ด้วย (กฎหมายกระทรวงฯ ข้อ 10)

(1) ผ่านการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

(2) ผ่านการประเมินพฤติกรรม การพัฒนาพฤตินิสัย หรือหลักสูตรการศึกษาอบรม และการฝึกวิชาชีพ การฝึกทักษะการทำงาน การทำงานสาธารณะ หรือการทำงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ ตามเกณฑ์การประเมินที่อธิบดีกำหนด

(3) ไม่อยู่ในระหว่างถูกดำเนินการทางวินัยหรือถูกลงโทษทางวินัยในระหว่างการศึกษาเลื่อนชั้น

นักโทษเด็ดขาดซึ่งเจ็บป่วยหรือพิการ หรือโดยสภาพแห่งร่างกายไม่สามารถเข้ารับการศึกษาดูงาน การฝึกวิชาชีพ หรือการฝึกทักษะการทำงาน หรือได้รับการพัฒนาพฤตินิสัย อาจได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นกรณีปกติได้ โดยให้เสนอใบรับรองแพทย์ของทางราชการเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะทำงานเพื่อตรวจสอบการเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดประจำเรือนจำ (กฎกระทรวงฯ ข้อ 11)

ให้ผู้บัญชาการเรือนจำแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบการเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดประจำเรือนจำ ประกอบด้วยผู้บัญชาการเรือนจำเป็นประธาน และเจ้าพนักงานเรือนจำจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนเป็นคณะทำงาน และให้เจ้าพนักงานเรือนจำคนหนึ่งเป็นเลขานุการ การแต่งตั้งคณะทำงานตามวรรคหนึ่ง อาจมีผู้แทนจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกร่วมเป็นคณะทำงานด้วยก็ได้ (กฎกระทรวงฯ ข้อ 12) ดำเนินการตรวจสอบบัญชีรายชื่อนักโทษเด็ดขาดซึ่งสมควรได้รับการเลื่อนชั้นและเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการเรือนจำ (กฎกระทรวงฯ ข้อ 13)

ให้ผู้บัญชาการเรือนจำเสนอบัญชีการเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาด พร้อมทั้งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และรายงานขอความเห็นชอบต่ออธิบดีตามกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ (กฎกระทรวงฯ ข้อ 14)

(1) การเลื่อนชั้นในวันสิ้นเดือนเมษายน ให้รายงานขอความเห็นชอบภายในเดือนพฤษภาคม

(2) การเลื่อนชั้นในวันสิ้นเดือนมิถุนายน ให้รายงานขอความเห็นชอบภายในเดือนกรกฎาคม

(3) การเลื่อนชั้นในวันสิ้นเดือนสิงหาคม ให้รายงานขอความเห็นชอบภายในเดือนกันยายน

(4) การเลื่อนชั้นในวันสิ้นเดือนธันวาคม ให้รายงานขอความเห็นชอบภายในเดือนมกราคมของปีถัดไป

เมื่ออธิบดีให้ความเห็นชอบในการเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดแล้ว ให้ผู้บัญชาการเรือนจำออกคำสั่งและแจ้งให้นักโทษเด็ดขาดทราบผลการเลื่อนชั้น และปิดประกาศรายชื่อนักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการเลื่อนชั้นในที่เปิดเผยตามที่ผู้บัญชาการเรือนจำเห็นสมควร ในกรณีที่นักโทษเด็ดขาดไม่ได้รับการเลื่อนชั้น ให้ผู้บัญชาการเรือนจำแจ้งให้นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นทราบ

พร้อมทั้งเหตุผลที่ไม่ได้รับการเลื่อนชั้นผลของคำสั่งเห็นชอบตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่านักโทษเด็ดขาดผู้นั้นได้รับการเลื่อนชั้น ดังต่อไปนี้ (กฎกระทรวงฯ ข้อ 15)

- (1) ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม สำหรับการเลื่อนชั้นในวันสิ้นเดือนเมษายน
- (2) ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม สำหรับการเลื่อนชั้นในวันสิ้นเดือนมิถุนายน
- (3) ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน สำหรับการเลื่อนชั้นในวันสิ้นเดือนสิงหาคม
- (4) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคมของปีถัดไป สำหรับการเลื่อนชั้นในวันสิ้นเดือนธันวาคม

นอกจากนั้นชั้นของนักโทษ มีผลต่อการลดวันต้องโทษจำคุก การพักโทษจำคุก ซึ่งมีผลต่อการปล่อยตัวก่อนกำหนดเวลาตามคำพิพากษา ปรากฏตามกฎกระทรวงฯ ข้อ 26 และข้อ 42 ดังนี้

“ข้อ 26 นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือนหรือ 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้นแล้วแต่อย่างไรจะมากกว่าหรือน้อยกว่า 10 ปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดระยะเวลา อาจได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามชั้นและตามจำนวนวันดังต่อไปนี้

- (1) ชั้นเยี่ยม เดือนละ 5 วัน
- (2) ชั้นดีมาก เดือนละ 4 วัน
- (3) ชั้นดี เดือนละ 3 วัน”

ในการพักการลงโทษ ตามข้อ 42

“ข้อ 42 ในกรณีปกติ นักโทษเด็ดขาดอาจได้รับการพักการลงโทษ ดังต่อไปนี้

- (1) ชั้นเยี่ยม ไม่เกิน 1 ใน 3 ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด
- (2) ชั้นดีมาก ไม่เกิน 1 ใน 4 ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด
- (3) ชั้นดี ไม่เกิน 1 ใน 5 ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด”

จากกฎหมายราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 และกฎกระทรวงฯ ในเรื่องการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด พบว่าประเทศไทยเราก่อนข้างจะใช้แบบพิจารณาจากค่าคะแนนที่กำหนด (Mark system) โดยกำหนดจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เรือนจำจัดให้ แต่ไม่สามารถวัดพฤติกรรมเสียความเปลี่ยนแปลงที่ประเมินตามตัวชี้วัดพฤติกรรมเป็นรายบุคคลได้ เพราะตามกฎหมายไทยไม่มีการจัดทำแผนบังคับโทษรายบุคคล ความต้องการหรือเป้าหมายของนักโทษเด็ดขาดต้องการพ้นโทษจำคุกให้เร็วๆ จึงพยายามเก็บสะสมคะแนนจากกิจกรรมต่างๆ ได้เร็วเพราะหวังจะขึ้นชั้นที่ให้ประโยชน์แก่ตนมากที่สุดและผลในการพ้นโทษให้เร็วที่สุด แต่ผลในเชิงพฤติกรรม ทักษะคติ

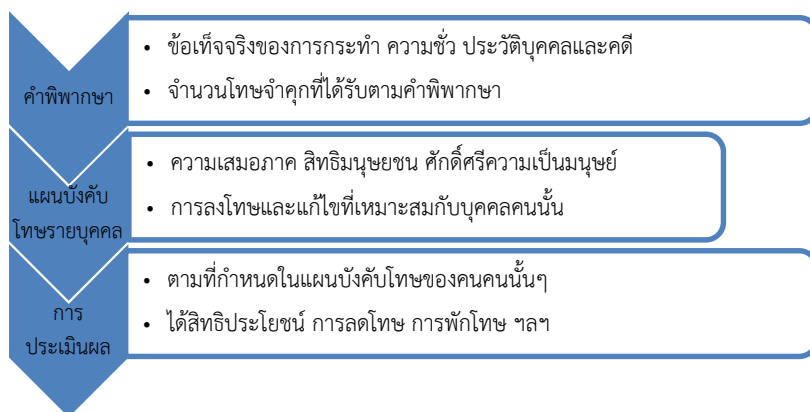
การคิดและการตัดสินใจยังไม่ได้ถูกขัดเกลาเปลี่ยนแปลง กอปรกับพบว่าการกำหนดระยะเวลาตามกฎกระทรวงฯ ข้อ 7 ถึง 9 ดังกล่าวข้างต้น ทำให้การทำงานยืดยาดกับช่วงเวลาในการเลื่อนชั้น และเวลาในการนำเสนอ ไม่สามารถกำหนดตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงเป็นรายบุคคลได้และการลดวันต้องโทษและการพักการลงโทษถูกกำหนดเป็นจำนวนวันซึ่งอธิบายได้ยากกว่าทำไมกำหนดจำนวนวันเท่านั้นเท่านี้กับชั้นนั้นๆ ซึ่งในแต่ละชั้นพัฒนาการของแต่ละบุคคลก็แตกต่างกัน กรณีดังกล่าวนี้มาจากฐานคิดอะไร และทำไมจึงเชื่อมโยงกับชั้นของนักโทษ เพียง 3 ชั้น แต่อีก 3 ชั้นไม่ได้รับการลดวันต้องโทษหรือพักการลงโทษเลย

3. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการจัดชั้นนักโทษของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักรกับประเทศไทย พบว่ากฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุกและทางปฏิบัติของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักรจะยึดหลักนิติธรรม ในสหราชอาณาจักร และญี่ปุ่น โดยในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะยึดถือหลักนิติรัฐ ซึ่งหลักนิติธรรมและนิติรัฐ ต่างมีสาระสำคัญในการการมุ่งเน้นให้เกิดความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันของบุคคลตามกฎหมายเช่นกัน และการรักษาสีทมิฬมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อย่างมาก สำหรับในรัฐธรรมนูญไทย ยอมรับหลักนิติธรรมบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Volker Epping, Gottfried Wilhelm Leibniz, 2015) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี คำว่า “การบังคับโทษจำคุก” เป็นมาตรการในการดำเนินการเกี่ยวกับโทษจำคุกและ โทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคล (Claus Roxin, 2014) การบังคับโทษต้องเป็นไปตาม “กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ” (Strafvollzugsrecht หรือ Prison law) การแยกผู้ต้องขังหรือการจำแนกผู้ต้องขัง (ธีราสิทธิ สุขสมจิตวิชัย, 2558) กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร เป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคลเป็นรายบุคคล (Individualization of Punishment) เพื่อนำไปสู่การกำหนดแผนในการบังคับโทษจำคุกรายบุคคลให้เหมาะสมกับพฤติกรรมความประพฤติของผู้ต้องขัง ในการอบรมแก้ไขฟื้นฟูปรับทัศนคติบุคคลนิสัย การวางแผนในการดำรงชีวิตในเรือนจำด้วย (อภิชาติ ดำรงสันติสุข, 2556) ทั้งยังเป็นการป้องกันผลเสียจากการอยู่ปะปนของอาชญากรอาชีพกับผู้ต้องขังที่กระทำผิดครั้งแรก หรือผู้ต้องขังที่กระทำผิดด้วยความประมาทหรือพลั้งเผลอ นอกจากนั้นการจำแนกยังเป็นผลดีต่อการบริหารจัดการงานราชทัณฑ์ด้วย ในการจัดประเภทผู้ต้องขัง หมายถึง การแบ่งประเภทผู้ต้องขังโดยอาศัยหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการพิจารณา โดยอาศัยหลักเกณฑ์ของ เชื้อชาติ สัญชาติ เพศ อายุ โทษที่ผู้ต้องขังได้รับ ซึ่งหมายความว่ารวมถึง ผู้ต้องขังเด็ดขาดด้วย เป็นต้น ตามกฎหมายบังคับโทษของสหพันธ์

สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร ไม่มีการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดแบบกฎหมายไทย แต่จะมีแผนบังคับโทษเป็นรายบุคคลและประเมินพฤติกรรมตามตัวชี้วัดเป็นรายบุคคล ในเรื่องการแบ่งแยกการบังคับโทษ ในการกักกันต้องแยกสถานที่กักกันออกมา หรือกระทำในแผนกที่แยกออกมาโดยใช้เรือนจำบังคับโทษเฉพาะ หญิงและชายต้องแยกขัง ในกรณีมีเหตุผลพิเศษอาจแยกขังหญิงไว้ในแผนกที่แยกออกมาในเรือนจำชายได้ การแยกอาจได้รับยกเว้น เพื่อการได้เข้าร่วมใช้มาตรการบำบัดของผู้ต้องขังในเรือนจำอื่นหรือในแผนกอื่นที่เห็นสมควร กำหนดสถานที่จำคุกในเรือนจำต่างๆ หรือแผนกต่างๆ ตามความต้องการของผู้ต้องโทษที่ได้กำหนดไว้เพื่อการบำบัด ในเรือนจำหญิงจะต้องจัดให้มีสถานที่ที่แม่และเด็กสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้การมีแผนบังคับโทษรายบุคคลให้ความเสมอภาคตามหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่ถูกต้องชอบธรรม

องค์ความรู้ใหม่

เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกบุคคลใด ต้องจัดให้มีการทำแผนบังคับโทษรายบุคคล (Planning Execution for Individual) เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูและปรับพฤติกรรมให้ถูกต้องและเหมาะสมกับบุคคล การประเมินและการให้สิทธิประโยชน์ที่นักโทษพึงได้รับอย่างเสมอภาคกัน ลดความเหลื่อมล้ำของการดำรงชีวิตในเรือนจำจากการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด และเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขฟื้นฟู การปรับพฤติกรรม ที่มีผลเป็นรายบุคคล เพื่อลดการกระทำ ความผิดซ้ำและคืนคนดีสู่สังคมได้ตามเป้าหมายความต้องการของสังคม ซึ่งต้องใช้องค์ความรู้ใหม่นี้แทน โดยการยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด ปรากฏตามแผนภาพข้อค้นพบงานวิจัยหรือองค์ความรู้ใหม่ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงหลักการและแนวทางในการจัดทำแผนบังคับโทษรายบุคคล

จากแผนภาพการเผชิญโทษจำคุกของบุคคลจะเสมอภาคกัน เพราะไม่ถูกแบ่งชั้นหรือวรรณะอีก การแก้ไขปรับพฤติกรรมให้กระทำให้เหมาะสมกับบุคคล เป็นรายบุคคลไป (Individualization of Punishment) การได้สิทธิประโยชน์ใดๆ ตามกฎหมาย การลดวันต้องโทษ การพักโทษ ต้องสอดคล้องเป็นธรรมที่เป็นผลจากการบรรลุวัตถุประสงค์ของแผนบังคับโทษของบุคคลนั้นเป็นรายบุคคล อันยังให้เกิดความเสมอภาคกันของผู้เผชิญโทษจำคุกในฐานะนักโทษเด็ดขาด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกบุคคลใด แสดงว่าบุคคลนั้นได้ถูกตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ ทั้งในข้อเท็จจริงของการกระทำความผิด ความชู้้นั้น และข้อเท็จจริงที่เป็นประวัติความเป็นมาและความประพฤติเป็นอาชญาของบุคคลนั้น และระบบกระบวนการยุติธรรมได้ยืนยันความผิดกฎหมายและการกำหนดอัตราโทษ ระยะเวลาจำคุก ความหนักเบาอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว ซึ่งส่งผลร้ายต่อชีวิตของบุคคลนั้นในเชิงลงโทษอย่างสมบูรณ์ การจำคุกจึงเพียงปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาและการแก้ไขฟื้นฟูตามระยะเวลา ให้เป็นไปตามหลักรัฐธรรมนูญ หลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชนและหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้วยความเป็นเสรีนิยม ในระบอบประชาธิปไตย โปร่งใสและตรวจสอบได้ จากการศึกษาพบว่าบทบัญญัติว่าด้วยการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด เป็นการเพิ่มภาระเกินควรกับผู้เผชิญโทษจำคุกและขาดความเสมอภาคในสิทธิประโยชน์การลดวันต้องโทษและการพักการลงโทษ อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งในประเทศเสรีประชาธิปไตยได้ยกเลิกการใช้ไปเกือบหมดแล้ว จึงต้องยกเลิกบทบัญญัตินี้ และใช้การจัดทำแผนบังคับโทษรายบุคคล และการประเมินพฤติกรรมรายบุคคลแทน ซึ่งมีต้นแบบที่ชัดเจนในกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหราชอาณาจักร และญี่ปุ่น ทำให้ลดความเหลื่อมล้ำของการดำรงชีวิตในเรือนจำจากการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด และเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขฟื้นฟู การปรับพฤติกรรม ที่มีผลเป็นรายบุคคล เพื่อลดการกระทำผิดซ้ำและคืนคนดีสู่สังคมได้ตามเป้าหมายความต้องการของสังคม

จึงมีข้อเสนอแนะว่า ให้ยกเลิกบทบัญญัติว่าด้วยการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์พ.ศ.2560 และกฎกระทรวงฯปีพ.ศ.2562 และบัญญัติกำหนดให้มีการจัดทำแผนบังคับโทษผู้เผชิญโทษจำคุกเป็นรายบุคคลและการประเมินพฤติกรรมตามแผนที่กำหนดเป็นรายบุคคลแทน โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติใน พระราชบัญญัติราชทัณฑ์พ.ศ.2560 และออกกฎหมายในลำดับรองเพื่อกำหนดรายละเอียดในการดำเนินการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณิต ฒ นคร. (2564). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ธีราสิทธิ สุขสมจิตวิชัย. (2558). มาตรการทางกฎหมายในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตย์. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์นวมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สัณชัย ดุจดำเกิง. (2558). สิทธิประโยชน์ของผู้ต้องขังกับระบบการจัดชั้น. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตย์. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์นวมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- อภิชาติ ดำรงสันติสุข. (2556). แผนการบังคับโทษจำคุกรายบุคคล. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- A.V. Dicey. (1959). Introduction to the Study of the Law of the Constitution. London: Macmillan.
- Claus Roxin. (2014). Strafverfahrensrecht. Germany: C.H. Beck.
- Günther Kaiser, Heiz Schöch. (2003). Strafvollzug.5., neu bearbeitete Auflage. Heidelberg Germany: C.F. Müller Verlag.
- Volker Epping, Gottfried Wilhelm Leibniz. (2015). Grundrecht. Heidelberg: Springer.